

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Мілаш В.С.,
доктор юридичних наук, доцент
професор кафедри господарського права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

1. «Цифровий порядок денний для Європи – 2020» став основою формування єдиного цифрового ринку ЄС та втілює європейську стратегію розвитку цифрової економіки як сучасного типу господарювання, заснованого на активному впровадженні цифрових інформаційно-комунікаційних технологій у процеси суспільного виробництва. У контексті євроінтеграційних прагнень України одним з пріоритетних її завдань є інтеграція до єдиного цифрового ринку ЄС, що вимагає розроблення науково-обґрунтованих організаційно-правових засад цифровізації вітчизняного виробництва й формування в його межах цифрової інфраструктури, створення дієвих правових стимулів для упровадження цифрових технологій у виробництво тощо. Питання нормативно-правового регулювання відносин у сфері цифрової економіки, зокрема в процесі виконання зобов'язань у межах Угоди про асоціацію, привертають увагу відомих вітчизняних вчених-господарників, серед яких варто назвати А. Бобкову, О. Вінник, Д. Задихайла, В. Устименка, О. Шаповалову та ін.

2. Системне правове забезпечення цифровізації вітчизняної економіки пов'язане з повномасштабним формуванням системи законодавства про цифрову економіку (розвиток цифрової економіки), що має ґрунтуватися на пріоритетах інтеграції до єдиного цифрового ринку ЄС, та враховувати галузеву специфіку вітчизняного виробництва в процесі його цифрової трансформації.

В Угоді про асоціацію між Україною та ЄС¹ проблематика цифровізації економіки та формування цифрового ринку репрезентована у Розділі IV «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею» (підрозділи 3, 5 частини 5 глави 6 – комп'ютерні послуги, телекомунікаційні послуги та Додаток XVII – інтеграція України до внутрішнього ринку телекомунікаційних послуг ЄС; частина 6 глави 6 – електронна торгівля) та Розділі V «Економічне та галузеве співробітництво» (глави 9, 14, 15 – співробітництво у сфері науки та технологій, співпраця у сфері інформаційного суспільства, політика з питань аудіовізуальної галузі та Додаток XXXVII – наближення політики з питань аудіовізуальної галузі).

Залучення України до процесів глобалізації цифрового економічного

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 5.11.2019).

простору вимагає розробки концептуальних засад цифровізації вітчизняної економіки та створення належного правового забезпечення відносин, що складаються в процесі формування та подальшого функціонування цифрової економіки. Розпорядженням КМУ схвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки (далі – Концепція)², яка передбачає здійснення деяких заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер. Концепція також визначає критичні сфери й проекти цифровізації, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання й споживання цифрових технологій тощо. Проте деякі базові напрями цифрового розвитку в Концепції регламентовані фрагментарно (це стосується, наприклад, цифровізації реального сектору економіки), а її вихідні положення не завжди корелюються з положенням інших секторальних актів стратегічного й програмного рівня регулювання. Сповільнює масштабну цифровізацію суспільного виробництва й відсутність системно-структурних і змістовних зв'язків між нормативними актами як концептуального, стратегічно-програмного рівня регулювання в цій царині, так й актами загального й спеціального рівня регулювання.

Вбачається, що Господарський кодекс України як стрижневий для регулювання сфери господарювання законодавчий акт, повинен визначати особливості правового регулювання господарських відносин у цифровому форматі. Однак у Розділі VI ГК України, присвяченому особливостям правового регулювання в окремих галузях господарювання, нині відсутня відповідна глава, яка б визначала ці особливості на цифровому ринку та / або з приводу цифрових об'єктів, що є результатами господарської діяльності тощо.

Спеціальний законодавчий акт у сфері електронної комерції (яка є одним з найважливіших складників цифрової економіки) потребує оновлення з урахуванням нових форм партнерства і співробітництва суб'єктів електронної комерції та відповідно до європейських підходів й основних принципів цифровізації, відбитих у Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. Дотримання означених принципів є визначальним для створення, реалізації та користування перевагами, що надають цифрові технології; відтак з їх врахуванням повинен відбуватися й подальший розвиток (поглиблення) системи загальних принципів господарювання та зальних засад правового регулювання господарських відносин. Крім того, нині надзвичайно актуальними є питання оновлення (подальше розроблення) поняттєвого апарату господарського законодавства, зокрема формування чіткого законодавчого підходу щодо розуміння економіко-правової сутності та структури низки об'єктів (предметів і явищ) цифрового середовища, як-то «цифрове підприємництво», «цифрові підприємства», «цифрова власність», «цифрові фінансові активи», «цифрові товари», «цифрові послуги», «цифрова торгівля» тощо.

² Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. Офіційний вісник України. 2018. № 16. Ст. 560. С. 70.